

УДК 37.018.1:615.8(477)

**Соціальний супровід неблагополучних сімей в практичній діяльності
соціальних педагогів**

Голова Н.І.

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та
соціальної педагогіки Хмельницького
національного університету

Для українського суспільства є актуальною проблема неблагополучних сімей. Вона вимагає розв'язання оскільки сім'я – найперший фактор соціалізації дитини, від неї залежить, яким буде наше майбутнє суспільство. Аналіз чинного законодавства в Україні приводить до висновку, що неблагополучними є ті сім'ї, в яких порушуються юридичні норми суспільства. Причинами цього можуть бути алкоголізм і наркоманія членів сім'ї, психолого – педагогічна і правова неграмотність, економічні фактори суспільства, хвороби, політична ситуація, насильство, жорстокість, структура таких сімей, соціальний статус членів сім'ї тощо.

В.М.Шахрай неблагополучні сім'ї поділяє на три групи:

- 1) превентивні – сім'ї, в яких проблеми мають незначний прояв і знаходяться на початковій стадії неблагополуччя;
- 2) сім'ї, в яких соціальні та інші протиріччя загострюють взаєностосунки членів сім'ї один з одним і оточенням до критичного рівня;
- 3) сім'ї, які втратили будь – яку життєву перспективу, інертно відносяться до свого життя та до життя власних дітей [2, с.281].

Особливе місце у роботі з такими сім'ями належить соціальним педагогам, які надають допомогу сім'ї, створюють педагогічні умови для її благополуччя, що дозволяє її членам набути позитивного соціального досвіду, засвоїти соціальні цінності і організувати свою життєдіяльність на цій основі.

Виходячи з цього, завданням соціальних педагогів у роботі з неблагополучною сім'єю є:

- виявлення випадків порушення прав людини в сім'ї, причин неблагополуччя, інформування про них органів влади;
- профілактика рецидивів порушення прав членів сім'ї у родині та суспільстві;
- пропагування ідеальної моделі сімейного благоустрою, та здорового способу життя;
- правова і психолого – педагогічна просвіта населення з питань сімейного життя та шлюбу, прав людини;
- різноманітна допомога в організації життєдіяльності сім'ї, створенні умов для її функціонування, самореалізації і особистісного розвитку її членів[1, с.4-5].

Основний зміст соціально – педагогічної роботи з неблагополучною сім'єю складається з: забезпечення сім'ї різними видами соціального обслуговування (соціальної допомоги та соціальних послуг); реабілітаційна та профілактична робота; соціальний супровід окремих категорій сімей; соціальне інспектування неблагополучних сімей. Вони реалізуються в практичній діяльності соціального педагога шляхом використання різноманітних методів, прийомів і форм соціально – педагогічної роботи.

Соціальне обслуговування неблагополучної сім'ї реалізується шляхом надання різноманітних виплат, гарантованих державою в законодавчому порядку; надання малозабезпеченим сім'ям різних видів матеріальної підтримки (одяг, медикаменти, харчування, санаторні путівки, оздоровлення членів сім'ї тощо); психологічна підтримка сім'ї в складних життєвих ситуаціях; надання різноманітних консультативних послуг сім'ї; створення мережі організацій для надання культурно – освітніх і фізично – оздоровчих послуг членам сім'ї, забезпечення її змістового дозвілля (центри дозвілля, навчальні курси, клуби та гуртки за інтересами, школи молоді сім'ї тощо).

Соціально – реабілітаційна робота з неблагополучною сім'єю спрямована насамперед, на відновлення виховного потенціалу сім'ї,

захист прав членів родини у кризових ситуаціях, зміну соціального та сімейного статусу окремих членів сім'ї. Об'єктами соціальної реабілітації в сім'ї є члени родини, які зазнають у ній різних форм психічного, фізичного та сексуального насильства; сім'ї, які за певних умов послабили або неправильно реалізують свою виховну функцію; сім'ї, у яких окремі члени потребують медичної та кваліфікованої реабілітації.

Основні форми роботи з соціальної реабілітації неблагополучної сім'ї – це індивідуальні та групові. Серед індивідуальних форм роботи важлива роль належить консультаціям і психотерапевтичним бесідам із батьками, подружжям і дітьми. Серед групових форм роботи варто зазначити тренінгові заняття, які можуть проводитися як із подружніми парами, так і окремо з чоловіками та жінками. В останні роки практикуються спільні тренінги батьків і дітей. Груповими формами психолого – педагогічної реабілітації є семінари, відеолекторії, зустрічі зі спеціалістам, групи самопомоги тощо.

Соціально – профілактична робота з неблагополучною сім'єю спрямована на запобігання неконструктивній взаємодії між членами сім'ї, різними формами насильства, помилкам у сімейному вихованні, формуванню різних видів хімічної залежності в членів сім'ї, на виявлення потенційно неблагополучних сімей. У переважній більшості групові та масові форми роботи є провідними в таких напрямках: зміцнення інституту сім'ї шляхом формування в населення розуміння сім'ї як базової цінності в житті людини; підготовка молоді до сімейного життя, відповідального батьківства; пропагування здорового способу життя серед членів сім'ї; психолого – педагогічне просвітництво подружжя з питань побудови конструктивних взаєностосунків і сімейного виховання; попередження типових причин розлучень. Серед основних форм профілактичної роботи можна назвати лекторії, семінари, тренінги, клуби для молодих сімей, тематичні дні, тематичні передачі на радіо та телебаченні тощо.

Соціальний супровід неблагополучної сім'ї – це робота соціального педагога, яка спрямована на підтримку її в різних видах життєдіяльності, формування здатності сім'ї самотужки долати свої труднощі, надання допомоги їм з метою розв'язання різних проблем.

Соціальний супровід здійснюється шляхом надання різних видів матеріальної та психологічної допомоги, соціальних послуг, консультування, захисту інтересів сім'ї в органах державної влади. Тривалість соціального супроводу окремої сім'ї залежить від гостроти проблем, які існують у ній, рівня розвитку адаптаційного потенціалу її членів, ступеня функціональної спроможності сім'ї щодо самостійного подолання труднощів, рівня розвитку її зв'язків з мікро та макросередовищем.

Соціальне інспектування – це складова соціального супроводу, метою якого є контроль соціального педагога чи працівника за реалізацією в сім'ї прав її членів, виявленням випадків їх порушення та умов, що цьому сприяють.

Основними об'єктами соціального інспектування є сім'ї, де дорослі члени ведуть аморальний спосіб життя, перебувають на обліку в міліції, наркологічному диспансері, в службі у справах неповнолітніх як неблагополучна сім'я. Такими об'єктами соціального інспектування є сім'ї, у яких дитина перебуває на обліку в службі у справах неповнолітніх, у наркологічному диспансері, повернена з притулку для неповнолітніх, не відвідує школу, схильна до бродяжництва [3, с.121-124].

У процесі соціального інспектування соціальний педагог реалізує такі функції: діагностичну, запобіжно – профілактичну, інформаційну, наглядово – контрольну, охорону – захисну, комунікативні, організаційну та інші.

Отже, кожна неблагополучна сім'я дуже своєрідна, зі своїми конкретними проблемами і відповідно, індивідуальним підходом, що забезпечують соціальні педагоги в своїй соціально – педагогічній роботі:

соціальне обслуговування, соціальна реабілітація, соціальна профілактика, соціальне інспектування.

Список використаної літератури:

1. Соціально – педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: Навчальний посібник/ І.М.Трубавіна. – К.: ДЦССМ, 2003. – 132с. – С.4-5.

2. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464с.- С.281.

3. Соціальна робота в Україні: навчальний посібник. / І.Д.Зверева, О.В.Безпалько, С.Я.Марченко та ін.. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с. – С.121-124.